

locis. siq; au' a'na hoc in' largitionis
pactū aliqua occasione diabolicis uentus
laqueis assurgere nullus fuerit: et audacē ad
nullare temptauerit: nullo in ualere sed cō
ponat aut componant auri purissimi libri
.c. et insup hoc donū firmissimū pmaneat
omē petū et triplicē sententiā cum anania
et sathira sortitus ac uisione diuina punit
anathematis iaculo feriat: et in die furoris
dñi cum uia p'itore unius descendat in
inferni uozagmē. Actum ē hoc. iij. nōs
decebus. Anno. xvi. Regis henrici.

REIMUNDUS COMES. Almodis comi

TISSA. S. Senoio geraldus. S.

Reimandi fulconi. ✠ BERENGARIUS

Aha. bernard S. bernardi tunc

✠ guislibert' grā dī ep̄s qui ehe uolū

tarius firmo. ✠ ✠ Guetallu'

S. Guiselm' f. vmsere ✠ Wihel

mus grā dī ep̄s aulonenis ecclē ✠

+ Berengari' dī grā cerundensis ep̄s +

S. vnam leuice qui hoc scripsit

die et anno quo supra cū lris

suppositis in linea sedā ubi dīo canonic.

C. q. l. Com̄s barch: et Luceo Aragon̄ i exa

tu derrose manuleuan a sede barch. l. li

bras argenti sup uilla d'ems idēcāta.

ambus sic notum qm Ego Ramū

Comes barchensis Princeps aragonēsis

et marino: p honore dī et sē xp̄ianca

illa de unio. cum unio capitis unio. ita
nos seruicis: et cum tunc omib' et p'ueris
fuis: et cū omib' in se existentib'. ut ad se quāt
cumq; in p'uentib': et cū omib' que ibi habeo
ut habere deeo. simi' cū ip̄a barchen. Et scilicet
et condicione hoc omnia sup'dicte ecclē ip̄y
nozo sine enganno. Ut amodo et dempsit se
cure et quere possideat et expleat iudicia
ecclē: et dicit omnia sup'dicta cū omi integri
tate. donec iudicare quinquaginta libere res
cauent' in eadē ecclē: et restituant' cū opib'
suis. Insup Ego Ramū' Comes iudicatus
conuenio et p'mitto dñō dō: et ecclē sup'scrite.
et ollino eadē sedis ep̄o: et canonicis unius.
et de ip̄o pignore. eccliam ut canonicos non
decuriam nec decipi ullorū faciam.

Facta hui' pignus carta id' octob. in obitio

ne derrose. Anno dñice incarnationis. M. c.

.xl. viij. regniq; leouici anno. xij.

S. ✠ RAMUNDI COMES: N. ✠ m̄

ollim Ramūdi dapifi. N. ✠ n̄ b'nardi

de bello loco. N. ✠ n̄ ollim de castro ue

culo. N. ✠ arbra fr̄is ei'. N. ✠ n̄ ser

brandi. N. ✠ n̄ Ramūdi de podio alu.

N. ✠ n̄ ollim s̄ martan.

S. n̄ Geralli sacerdotis barchens'

ep̄ capellani q' hoc scripsit die et anno

Supra. Carta de honorib' derrose. S. q' b'

.G. ep̄s constituit. ii. lampadas ardebas aut

altare s̄ q' n̄ corp' bē Eulalie: sed barche.

II

Història de Viladecans

Viladecans, terra
de pagesos i senyors

Els temps medievals

II

Història de Viladecans

Viladecans, terra de pagesos i senyors Els temps medievals

Dolors Sanahuja Torres

Coordinadors

Pere Izquierdo Tugas
Manuel Luengo Carrasco

Viladecans
Setembre 2002

Col·laboracions

Àlvar Caixal Mata
Maria Clua Mercadal
Imma Estany
Xavier Fierro Macía
Josep Lluís Gallardo i Sedano
Mercè Gras i Casanovas
Pere Izquierdo Tugas
Raquel Lacuesta
Albert López Mullor
Immaculada Lorés i Otzet
Manuel Luengo Carrasco
Florencio Mayoral Franco
Josep Miret i Mestre
Montserrat Parera Prats
Frederic-Pau Verrié

AGRAÏM LA COL·LABORACIÓ DE:

Arxiu de la Catedral de Barcelona

Arxiu de la Corona d'Aragó

Arxiu Parroquial de Sant Climent de Llobregat

Centre Excursionista de Catalunya –
Estudi de la Masia

Departament de Relacions Institucionals,
de Sistemes d'Informació i de Planificació
Territorial de l'Ajuntament de Viladecans

Gabinet Numismàtic de Catalunya –
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Museu de Gavà

Servei de Patrimoni Arquitectònic Local
de la Diputació de Barcelona

© DEL TEXT: Dolors Sanahuja Torres

© DEL TEXT DE LES COL·LABORACIONS: Àlvar Caixal Mata,
Maria Clua Mercadal, Imma Estany, Xavier Fierro
Macía, Josep Lluís Gallardo i Sedano, Mercè Gras i
Casanovas, Pere Izquierdo Tugas, Raquel Lacuesta,
Albert López Mullor, Manuel Luengo Carrasco,
Immaculada Lorés Otzet, Florencio Mayoral Franco,
Josep Miret i Mestre, Montserrat Parera Prats
i Frederic-Pau Verrié

© DEL TEXT: Àlvar Caixal Mata, Maria Clua Mercadal,
Imma Estany, Xavier Fierro Macía, Raquel Lacuesta,
Albert López Mullor, Immaculada Lorés Otzet,
Manuel Luengo Carrasco, Montserrat Parera Prats
i Frederic-Pau Verrié

© DE L'EDICIÓ: Arxiu Històric de la Ciutat de Viladecans
Ajuntament de Viladecans

© DEL PRÒLEG: Carme Batlle i Gallart

1a. edició setembre 2002
2.000 exemplars

ISBN obra completa: 84-923956-1-3-
Volum II: 84-923956-3-X

Dipòsit Legal: B-

FOTOGRAFIA – DIBUIXOS

Montserrat Baldomà (M.B.)

Àlvar Caixal Mata (A.C.M.)

Manuel Cabistany Soler (M.C.S.)

Maria Clua Mercadal (M.C.C.)

J. Francés (J.F.)

Xavier Fierro Macía (X.F.M.)

Ricardo García Rodríguez (R.G.R.)

Juana Maria Huélamo Gabaldón (J.M.H.G.)

Rosa Laura Janó (R.L.J.)

Anna Micaló Aumedes (A.M.A.)

Valentí Niño Casaus (V.N.C.)

Antonio Pastor Pérez (A.P.P.)

Pujol Casademunt (P.C.)

Climent Raventós (C.R.)

Secundí Roca Roca (S.R.R.)

L. Roisin (L.R.)

Fulgenci Tutusaus i Miret (F.T.M.)

AMB EL PATROCINI DE:

Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

Fundació Caixa Catalunya

Editat per l'Arxiu Històric de la Ciutat
Ajuntament de Viladecans
Carrer de Sant Climent, 6
08840 – Viladecans (Barcelona)
a/e.: arxiuhistoric@aj-viladecans.es

COORDINADORS

Pere Izquierdo i Tugas

Manuel Luengo Carrasco

ASSESSORIA LINGÜÍSTICA

Josep Lluís Gallardo i Sedano

SELECCIÓ D'IL·LUSTRACIONS

Manuel Luengo Carrasco

TREBALLS AUXILIARS

Ana Ramírez Teruel

DISSENY

Sarsanedas / Azcunce / Ventura (Barcelona) sav@sav.to

IMPRESSIÓ

Gramagraf, SCCL

Santa Coloma de Gramenet (Barcelona)

Índex

- 12 PRESENTACIÓ
- 14 INTRODUCCIÓ
- 18 PRÒLEG
- 21 PREÀMBUL

1

- 22 **Els segles d'incertesa**
- 26 **Va fer l'edat mitjana taula rasa del passat?
Continuïtat o repoblament?**
PERE IZQUIERDO TUGAS

2

- 30 **Viladecans comença el seu camí**
- 35 **A l'entorn de la toponímia medieval:
Viladecans, Sales i altres noms de lloc**
JOSEP LLUÍS GALLARDO I SEDANO

3

- 52 **Viladecans, un indret dins l'estructura feudal de l'Eramprunyà. Segles X-XIII**
- 54 EL PES DEL MONESTIR DE SANT CUGAT I DELS SANTMARTÍ
- 59 ELS SANTA OLIVA, CASTLANS DE L'ERAMPRUNYÀ
- 61 ELS TREBALLADORS DE LA TERRA: LA PAGESIA
- 62 El pas d'aloers a tinents
- 63 La tinença
- 65 Els contractes agraris
- 66 Origen i evolució de les servituds pageses
- 70 El pagès i la terra: els cultius, el bestiar, el bosc
- 73 El rendiment pagès
- 77 Les feines del camp
- 79 La vida familiar
- La Torre del Baró**
- 84 **La Torre des de l'any 1000 al 1400**
ALBERT LÓPEZ MULLOR I IMMA ESTANY
- 91 **L'excavació arqueològica**
ALBERT LÓPEZ MULLOR
- 94 **El tresor**
MARIA CLUA MERCADAL
- 98 **La ceràmica medieval de cuina**
ALBERT LÓPEZ MULLOR
- 102 **La ceràmica medieval decorada**
MONSERRAT PARERA PRATS

4

- 106 **Temps de canvis. Les deodates de Santa Maria de Sales**
- 110 LES DEODATES DE SALES
- L'ermita de Santa Maria de Sales**
- 114 **Descripció historicoarquitectònica de l'ermita**
IMMACULADA LORÉS I RAQUEL LACUESTA
- 124 **Les darreres recerques arqueològiques a l'ermita**
XAVIER FIERRO MACÍA I ÀLVAR CAIXAL MATA
- 129 **Primeres notes per a l'estudi de les pintures de l'ermita**
FREDERIC-PAU VERRIÉ

5

- 136 **Els propietaris de Viladecans: els Burgès. Segles XIII-XVI**
- 139 ELS ORÍGENS FAMILIARS:
GUILLEM I BARTOMEU BURGÈS
- 145 ELS HEREUS DE LA TORRE BURGESA
- 149 ELS HEREUS DE VILADECANS
- 156 ELS ALTRES BURGÈS
- 166 UNA HISTÒRIA D'AMOR
- 168 **La Torre-roja**
PERE IZQUIERDO TUGAS

6

- 172 **Disputes, baralles i pactes entre senyors**

7

- 182 **La pagesia i l'esforç per sortir de la misèria**
- 186 EL NOMBRE DE FAMÍLIES PAGESES, UN PROBLEMA DEMOGRÀFIC
- 190 LA PAGESIA DE VILADECANS, SEGONS EL CAPBREU DE 1434
- 208 ANÀLISI COMPARATIVA AMB ELS CAPBREUS DELS MARC
- 213 LA VIDA PAGESA

Els masos medievals

- 219 **Els masos medievals de Viladecans: una aproximació històrica**
MERCÈ GRAS I CASANOVAS, JOSEP LLUÍS GALLARDO I SEDANO I MANUEL LUENGO CARRASCO
- 224 **Un antic mas descobert per l'arqueologia a la zona de Can Tries**
FLORENCIO MAYORAL FRANCO I JOSEP MIRET I MESTRE

8

- 226 **Després de la sentència arbitral de 1486...**

Apèndix

- 234 CRONOLOGIA
- 238 TERMINOLOGIA
- 242 FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRÀFIQUES
- 247 BIBLIOGRAFIA DE LES COL·LABORACIONS
- 251 ÍNDEX D'IL·LUSTRACIONS
- 254 ÍNDEX DE QUADRES
- 255 SIGLES DE LES FONTS D'IL·LUSTRACIÓ

Presentació

De nou tenim el goig de tenir a les mans un llibre sobre la nostra història, en aquest cas, la història medieval, origen de la nostra entitat com a poble.

Voldria destacar-ne especialment l'estudi de la Dolors Sanahuja vertebrat entre dos grans pols: els Burgès i el món de la pagesia. Aquest estudi és fruit de la seva tesi sobre el castell de l'Eramprunyà, del segle X al XVI. Val a dir, però, que són igualment remarcables les col·laboracions a l'entorn de la Torre del Baró, de la Torre-roja, de l'ermita de Sales, sobre la toponímia i els masos medievals de Viladecans, que complementen i reforcen el text de l'autora. Col·laboracions inevitables, tractant-se d'un llibre sobre la història medieval de la nostra ciutat.

El capítol sobre la família Burgès, de gran interès per ser la família que va governar Viladecans i la Torre-roja com a senyorijs independents, al llarg dels tres segles que van de l'any 1265 fins al 1539 –com també Gavà, durant els segles XIII i XIV–, ens apropa a aquells comerciants i mercaders de Barcelona que van estendre les seves influències, no només a la ciutat de Barcelona i per les nostres contrades, sinó també al regne de Mallorca, i que, aliats sempre amb la Corona, van assolir alts càrrecs del govern municipal.

La importància donada per la Dolors Sanahuja al món pagès, amb l'estudi dels contractes agraris, del nombre de famílies pageses al territori de l'Eramprunyà i al terme de Viladecans, així com de totes les servituds i obligacions feudals a les quals estaven sotmesos els nostres pagesos d'aleshores... són fets que ens porten a mirar la ciutat amb uns altres ulls, ens transporten a un passat molt diferent de l'actual, on l'agricultura era l'activitat bàsica i fonamental dels habitants de la nostra ciutat, fins al punt de determinar-ne les relacions familiars i socials a què estaven sotmesos pels costums feudals, que van perdurar durant molts segles, fins i tot després del seu aboliment legal, a partir

de l'any 1486. Aquest coneixement de la pagesia ens apropa als orígens de Viladecans i ens concilia amb la nostra història.

A més de l'estudi de la Sra. Sanahuja, vull esmentar especialment les col·laboracions que ens parlen dels edificis relacionats amb la història de la ciutat, dels masos medievals, molts d'ells desapareguts, i d'altres que romanen en peu, símbols de l'antiguitat del lloc.

Finalment, voldria destacar l'aportació sobre la toponímia medieval, pel que significa haver pogut rescatar de l'oblit més d'un centenar de noms de llocs –alguns d'ells de gran interès– que representa, en definitiva, la recuperació de la denominació originària.

Tant el text de la Dolors Sanahuja com les altres col·laboracions, donen una visió global i de conjunt, imprescindible per a qualsevol persona que es vulgui endinsar en el nostre passat medieval.

D'aquí a una dècada celebrarem el mil·lenari de la primera referència documental relativa al nostre poble, datada l'any 1011. Aquest llibre és com el semàfor en color groc, que ens recorda que som molt a prop d'aquest esdeveniment, de cabdal importància per a la història de la ciutat.

Per finalitzar, vull agrair a les persones del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona les seves col·laboracions sobre la Torre del Baró i l'ermita de Sales, i a la Fundació Caixa Catalunya, el seu ajut econòmic en l'edició d'aquest estudi.

Jaume Montfort Heras
ALCALDE DE VILADECANS

Viladecans, juny de 2002

Introducció

L'any 1998, va sortir a la llum el primer volum d'història de Viladecans d'aquesta col·lecció. D'ençà, la feina ha estat ingent: a voltes interrompuda, a voltes intermitent, fins i tot amb manca de recursos econòmics, però sempre encaminada envers l'edició de l'estudi, ampliat amb noves col·laboracions que incorporen aspectes essencials del nostre passat medieval: la Torre del Baró, la Torre-roja i l'ermita de Santa Maria de Sales, la toponímia i els masos. Finalment, l'obra s'ha fet realitat, i de nou apareix per la nostra Festa Major d'Estiu.

Ja han passat gairebé cinquanta anys des dels primers treballs del mestre Eixarch, el 1958. L'any 1989, i amb l'Arxiu Municipal consolidat, l'Ajuntament de Viladecans publicà el llibre *Les arrels històriques de Viladecans. Segles XII-XVIII*, en què es recullen tots els articles publicats per en Josep Eixarch, des de finals del anys 1950 i dècada de 1960, fins aquest estudi sobre la història medieval de Viladecans, i per extensió del territori de l'Eramprunyà, a partir de la tesi doctoral de la Dolors Sanahuja: *El castell de l'Eramprunyà i el seu territori (segles X-XVI)*.

Una de les aportacions cabdals de l'autora és l'estudi de la família dominant a Viladecans al llarg de tres segles, 1265-1539: els Burgès... comerciants i ciutadans honorats de Barcelona, els quals van assolir altes jerarquies del govern municipal barceloní, al costat de la monarquia catalana; en Josep Eixarch ens havia il·lustrat amb unes quantes pinzellades al respecte i, per tant, ens havia il·luminat el camí; la Dolors Sanahuja ha aprofundit en el tema i gràcies a ella coneixem, amb més precisió, les vicissituds d'aquesta família que va governar Viladecans, la Torre-roja i Gavà.

Amb aquest treball es torna a confirmar la hipòtesi, que el benvolgut amic i mestre Jaume Codina ja havia apuntat feia temps: que la inversió de la burgesia barcelonina en terres del Delta del Llobregat ja ens ve de lluny i,

ens demostra, així, la importància i la riquesa que han tingut de manera immemorial els territoris de la Costa de Ponent; l'estudi de les masies de la Mercè Gras, encara inèdit, ens tornarà a confirmar aquesta idea.

Ara bé, l'aportació més novella és el treball sobre la pagesia del territori de l'Eramprunyà, a partir de l'estudi dels capbreus medievals i de l'accés als arxius barcelonins, i el de la baronia mateixa de l'Eramprunyà. D'aquesta manera, hem pogut conèixer quins pagesos vivien a les nostres contrades en aquesta època tan remota, com es deien, quines peces de terra disposaven, el lloc on les conreaven i com es deien aquests llocs; això, per a nosaltres, és un element fonamental, perquè ens apropa, més íntimament, a la nostra història: és el vincle que uneix l'actual Viladecans amb aquell territori de poblament dispers en masos, dividit en dos termes jurisdiccionals, la Torre-roja (Quadra Burgesa) i Viladecans. Aquest és, sens dubte, un dels grans encerts del treball de la Dolors Sanahuja.

Una altra aportació molt significativa, pel que fa a la identificació amb el paisatge i el territori urbà que ens envolta, és la col·laboració d'en Josep Lluís Gallardo sobre la toponímia medieval de Viladecans. El seu treball ens ha permès la presentació, en primícia, del primer treball sobre toponímia de Viladecans –una primera aportació, en forma de llistat, ja la va fer, com no podia ser d'altra manera, el mestre Eixarch, publicada a les *III Jornades d'Història Local*, l'any 1985–. Al nostre entendre la importància rau en el fet de recuperar i llistar més d'un centenar de noms de llocs medievals –més d'una vintena els podem recular als segles X i XI–, i poder datar-los i localitzar-los en el plànol, per tal com els nostres veïns puguin conèixer-ne els noms antics de la nostra població; d'altra banda, la importància d'aquesta aportació també resideix en la recuperació d'aquells noms de lloc que la memòria popular havia perdut i la possibilitat de tornar a recuperar-los, amb plena vigència. El cas més significatiu és el de la Serra de Miramar i els seus cims.

Aquests puigs, que coronan la serra, han tingut des del segle XI i XIV aquests noms: Puig-aguilar i puig d'Alió, respectivament. El mateix succeix amb la serra de Montbaig, la qual té el puig de Montbaig, conegut des del segle X, popularment anomenat com a Sant Ramon, en honor a l'advocació de l'ermita, edificada a finals del segle XIX, el puig de la Verdera, 1296 i el puig de la Roqueta de l'any 1327.

Aquesta introducció fóra coixa, de poca finesa, sense l'agraïment a totes i cadascunes de les persones i institucions que ens han aportat idees, col·laborat directament, o bé han actuat com llevadores d'aquesta criatura excepcional que és aquest llibre sobre els temps mitjos de la nostra cultura viladecanenca:

A l'Albert López, Imma Estany, Maria Clua i Montserrat Parera per la seva aportació a l'estudi multidisciplinar de la Torre del Baró, un edifici emblemàtic de la ciutat, que gràcies a ells coneixem, en detall, la seva evolució.

A la Immaculada Lorés, Raquel Lacuesta, Xavier Fierro, Àlvar Caixal i Frederic Pau Verrié, per les seves aportacions sobre l'ermita de Santa Maria de Sales, un altre edifici medieval significatiu de la nostra ciutat; les seves aportacions ens són de moltíssima utilitat per al coneixement i valoració de l'interès que té el lloc i l'ermita de Sales per a la ciutat de Viladecans.

Florencio Mayoral i Josep Miret per la col·laboració sobre el possible mas descobert a la zona de Can Tries.

A Josep Lluís Gallardo i Sedano per la seva aportació sobre la toponímia medieval. A l'Anna Micaló, Jordi Pàmias, Pere Puig, Gemma Peres i Romero per les consultes sobre la toponímia medieval; a Manel Sunyer Mas i Secundí Roca Roca per haver compartit el treball de camp enriquidor per la població, i per haver fotografiat tots els indrets del terme que vam considerar d'interès; i a l'Eveli Villuendas, especialment, per haver facilitat la consulta de la seva documentació sobre la toponímia de Viladecans.

A la Mercè Gras pel seu article sobre els masos de Viladecans –complementat per les aportacions d'en Josep Lluís Gallardo i Manuel Luengo– qui amb el seu estudi, encara inèdit, sobre els nostres masos, ens ha donat llum sobre aquest element característic i imprescindible del nostre terme, per a entendre l'estructura territorial i humana del terme. La recerca sobre els masos ens acostarà al Viladecans originari, profund: l'aspecte humà, social, urbà i d'estructuració del territori, a partir d'un petit nucli a l'entorn de la Torre-roja, i de l'actual Torre del Baró, antic cap i casal de la família Burgès, propietària de Viladecans i la seva dispersió en masos, comunicats pels antics camins medievals, en bona part, actualment desapareguts.

Als departaments de Sistemes d'Informació i Planificació Territorial de la Ciutat de l'Ajuntament de Viladecans per la col·laboració prestada en l'elaboració cartogràfica del plànol.

No ens cansarem d'agrair als amics i mestres Jaume Codina i Josep Eixarch els seus treballs pioners, el primer sobre el Delta del Llobregat i el segon sobre la història de la ciutat, perquè ells han estat el mirall en el qual ens hem abocat i ens han obert les portes per a les futures recerques. Des d'aquesta introducció els encoratgem a seguir treballant en el coneixement històric. Tampoc no volem acabar sense testimoniar el nostre reconeixement a en Josep Soler Vidal, qui malauradament ja no hi és entre nosaltres, encara que el seus treballs també han donat fruits.

Pere Izquierdo Tugas
Manuel Luengo Carrasco

COORDINADORS DEL MANUAL D'HISTÒRIA DE VILADECANES

Viladecans, juny de 2002

Pròleg

En llegir una obra de recerca històrica, la primera idea és comprovar si s'ha acomplert el seu objectiu essencial, és a dir, l'estudi de l'home i llurs vicissituds. I aquí, hi tenim l'exposició en una comarca i una vila concretes: el Baix Llobregat i Viladecans, no aïllades, presidides pel castell de l'Eramprunyà, ja ben unides per diverses vies, geogràfiques i humanes, amb la ciutat de Barcelona, durant els segles medievals.

L'interès per conèixer el passat del nostre país va impulsar tota una generació d'estudiosos locals, treballadors infatigables, dels quals n'és un magnífic exponent Jaume Codina per aquesta comarca. El seu esforç ha tingut continuïtat en una recent aportació de joves de formació universitària que, ben preparats en les ciències bàsiques com, per exemple, la paleografia i l'arqueologia, han fet noves recerques amb resultats sensationals.

Ja sigui l'interès científic, o bé l'amor a la seva població natal, les causes de l'aprofundiment en la història local, la proliferació d'aquestes obres fa possible d'obtenir una visió més completa d'una zona i fer-ne, posteriorment, una síntesi global. És la utilitat de l'anomenada microhistòria, amb una multitud de petits detalls quotidians enriquidors.

L'estudi de Viladecans i de la Costa de Ponent representa una aportació magnífica a la història del territori, durant l'edat mitjana, una època de consolidació i desenvolupament de Catalunya.

És en aquesta generació d'estudiosos a la qual pertany Dolors Sanahuja Torres, l'autora de l'obra que teniu a les mans, qui impulsada per l'esperit de coneixement i per l'estímul de la recerca es proposà de superar les seves tasques diàries de docència amb un treball més agosarat: la investigació històrica de la vida medieval.

Encara que la tasca de reconstrucció del passat a l'edat mitjana és més fàcil que a l'etapa anterior, per la disposició d'una major abundància de fonts, més diverses i sobretot més explícites, les dificultats no hi manquen. Es fan paleses des del moment d'iniciar la recerca d'un tema concret continuen durant la llarga comesa de localització, lectura, interpretació dels textos escrits sobre pergamí i també de restes arqueològiques. Malgrat que part de la consulta de la documentació resulti més fàcil de fer en els arxius organitzats –recordem els problemes de l'autora per entrar i treballar a l'arxiu de la Baronia de l'Eramprunyà–, pensem que la tenacitat, la constància i també l'il·limitat entusiasme de la historiadora han de ser coneguts pels futurs lectors de l'obra, que no pas per la seva informació i vivacitat d'estil, la qual, potser, no manifesta prou l'extraordinari treball de base i el temps esmerçat, concretats en una tesi doctoral.

El nostre passat altmedieval ha estat més difícil de comprendre, fins que la documentació dels segles X-XI ens ha permès de conèixer la situació del territori, com a frontera entre cristians i musulmans sota el domini dels comtes de Barcelona. Així, sorgirà la nostra vila en la zona defensada pel castell de l'Eramprunyà i diverses torres, en un ambient feudal caracteritzat per la relació de vassallatge entre els diversos senyors i els pagesos.

De bracet de l'autoritat comtal i del domini senyorial, hi anirà l'Església, ja sigui el monestir de Sant Cugat del Vallès, o bé la sorprenent comunitat femenina de la capella de Santa Maria de Sales, i la funció de cohesió de la parròquia (en nombre de cinc en el terme de l'Eramprunyà). De cap manera podem menystenir la intervenció del ric patriciat urbà barceloní: els Burgès, els Marc..., qui aconseguiran senyorejar el castell i tota la rodalia. Els avatars familiars d'aquests llinatges repercutiren en els seus dominis i en els pagesos que els habitaren, aquí i en altres llocs on esmerçaren les seves fortunes: el món seglar i l'eclesiàstic compartiren l'ambició, a parts iguals.

Semblantment i sota la seva senyoria evolucionà una població, la qual coneixem a través de fogatges i capbreus, que permeten de tenir accés a les famílies, a la seva permanència en els masos, als drets pagats, etc. L'autora, com a bona historiadora de la pagesia, no deixa de banda el paper del bosc, les pastures, els conreus –sobretot de cereals–, ni l'estudi del mas, que se'ns mostra en tots llurs aspectes, amb les dependències de la casa, els objectes i atuellts descrits en els inventaris, la roba llegada en els testaments..., fins al segle XVI, que representa un tombant en el món rural i la fi d'aquest estudi.

Considerem molt encertada, i necessària, la iniciativa de donar a conèixer l'evolució històrica de la vila al llarg dels segles medievals. La tesi doctoral, un cop reduïda l'erudició i suprimides les notes, resulta una obra de divulgació d'alta qualitat, completada amb un glossari de termes emprats en la ciència històrica, ben explicats per fer-los entenedors. L'apèndix de fonts documentals i bibliogràfiques reuneix una mostra de la base arxivística de la qual procedeixen les notícies aportades, la bibliografia serveix per demostrar l'interès dels historiadors pel tema i la cronologia ajuda a situar els fets locals en el context general de Catalunya.

És així com el llibre sobre Viladecans, que no és pas una obra primerenca de l'autora, resulta a l'abast del gran públic i arriba als lectors desitjosos de conèixer millor el món rural de Catalunya, proper a la gran Urbs, i per això, sovint eclipsat.

Carme Batlle i Gallart
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Preàmbul

Són quasi mil anys d'història els que s'acomoden a l'època medieval i gairebé la meitat d'aquest temps és una incògnita, un seguit d'interrogants i poques respostes segures. Què va passar a la banda dreta del Llobregat des de la crisi del Baix Imperi fins al segle IX? On hem de buscar respostes quan els documents falten? Són, pel cap baix, cinc-cents anys immersos en la foscor dels temps. Sabem de l'entrada dels pobles germànics i de la posterior ocupació del territori per part dels musulmans. Però, què va passar? Com reconstruir alguna hipòtesi creïble? Afortunadament, els treballs d'arqueologia fa temps que han esdevingut una de les vies més fiables per desenterrar aquest passat que se'ns ofereix tan esquerp, pel que fa a testimonis escrits.

L'historiador medievalista camina més segur a partir de la segona meitat del segle IX, quan comença a comptar amb un feix considerable de documentació, pergamins de diferents característiques amb continguts que faciliten la comprensió d'aquest passat llunyà... I és a recer d'aquestes escriptures que explicarem la nostra part de la història de Viladecans, un indret petit, dependent de la parròquia de Sant Climent i jurídicament comprès dins l'àrea territorial anomenada l'Eramprunyà. La pertinença a

aquest territori marcà la història de Viladecans, perquè les vides dels seus pobladors no es podien deslligar del paper organitzatiu que els comtes de Barcelona comanaren al monestir de Sant Cugat, ni del poder laic efectiu del territori que restà en mans d'unes poques famílies d'origen nobiliari, primer, i d'origen burgès, més tard.

Al llarg d'un seguit de pàgines desgranarem aquestes relacions entre senyors, però parlarem, també, de la població més nombrosa, més discreta, d'aquella població, la pagesia, que no constituïa cap grup homogeni ni cohesionat, però que, amb el seu treball i el seu esforç, féu possible l'avenç del territori.

Les fonts utilitzades per realitzar aquesta recerca provenen de la consulta de diferents arxius: l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona, l'Arxiu Diocesà de Barcelona, l'Arxiu de la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu Parroquial de Sant Climent de Llobregat, l'Arxiu Històric de Viladecans i l'Arxiu de la Baronia de l'Eramprunyà.

Dolors Sanahuja Torres